

SMERNICA O POSTUPE PRI ÚMRTÍ PRIJÍMATEĽA SOCIÁLNEJ SLUŽBY A STAROSTLIVOSTI O MŔTVE TELO

„VEK NÁDEJE“,

Zariadenie sociálnych služieb

Nové Zámky

Číslo smernice : 2/ZDRÚ/2018

Dátum vydania smernice: 02.01.2018	Dátum účinnosti smernice: 02.01.2018
Výtlačok č. 1	Zodpovedný úsek: Zdravotný úsek Šoltésovej Zdravotný úsek Tatranská

Výtlačok č: 1

List zmien

P.č. zmeny	Dátum vydania zmeny	Zmena upravuje, doplňuje	Dátum zápisu	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

Rozdeľovník:

1. Úsek riaditeľa
2. Ekonomický úsek
3. Úsek sociálnej práce a sociálneho poradenstva
4. Zdravotný úsek Šoltésovej
5. Zdravotný úsek Tatranská
6. Stravovací úsek
7. Technicko-prevádzkový úsek

Článok I. Vymedzenie účelu

„VEK NÁDEJE“, Zariadenie sociálnych služieb Nové Zámky (ďalej len „ZSS“) poskytuje v zmysle zákona NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách (ďalej len „zákon o sociálnych službách“) a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov celoročnú pobytovú sociálnu službu a **vydáva túto smernicu** na zabezpečenie jednotného postupu pri úmrtí prijímateľa sociálnej služby (ďalej len PSS) a starostlivosti o mŕtve telo.

Článok II. Rozsah platnosti

Táto smernica je záväzná pre všetkých zamestnancov ZSS.

Článok III. Zoznam skratiek a definícia pojmov

Zoznam skratiek:

IS - interná smernica

Z. z. - zbierka zákonov

ZZS - záchranná zdravotná služba

LSPP - lekárska služba prvej pomoci

PZ SR - Policajný zbor Slovenskej republiky

PSS – Prijímateľ sociálnej služby

SR – Slovenská republika

1) Medicínske vymedzenie pojmu smrť - smrť ľudskeho jedinca určujú tri základné, navzájom veľmi úzko späté patofyziologické skutočnosti:

- ✓ zastavenie srdcovej činnosti,
- ✓ zastavenie dýchania,
- ✓ zánik všetkých funkcií mozgu a mozgového kmeňa.

Jednotlivé orgánové systémy po zastavení srdcovej činnosti a zastavení dýchania prežívajú rôzne dlhé časové obdobie v závislosti od toho, ako dlho sú schopné normálnej fyziologickej funkcie za nepriaznivých podmienok. Normálna funkcia orgánov súvisí najmä s trvalým prísunom výživy a kyslíka. V dôsledku skutočnosti, že smrť nezasahuje všetky orgánové sústavy súčasne sa v medicíne rozlišujú jednotlivé etapy smrti človeka.

Klinická smrť

Klinickou smrťou, označovanou aj ako parciálna smrť, sa rozumie stav zastavenia spontánnej srdcovej činnosti a dýchania. Tento stav je prípadne možné v závislosti od okolností, v dôsledku ktorých nastal, neodkladnou a správne vykonávanou resuscitáciou zvrátiť.

Mozgová smrť

Na rozdiel od klinickej smrti je mozgová smrť stavom, ktorý je nereverzibilný. Smrť mozgu nastáva v priemere pri normálnej telesnej teplote za šesť minút po smrti parciálnej. Ide o trvalé a nenapraviteľné poškodenie všetkých funkcií mozgu a mozgového kmeňa v dôsledku úplného nedostatku kyslíka. Tento stav možno diagnostikovať aj napriek zachovanej, často prístrojmi podporovanej, činnosti srdca a dychovej aktivity. Jej učenie si vyžaduje vysoko odborný prístup. Smrť mozgu určuje odborné konzílium v zložení ošetrojúci lekár, rádiológ, neurológ a anestéziológ.

Biologická smrť

Biologickou smrťou sa rozumie totálna smrť. Začína sa ňou rozvíjať súbor posmrtných zmien, ktoré sa navonok prejavujú ako isté známky smrti. K istým známkam smrti patrí tvorba posmrtných škvŕn, začínajúca a vyvinutá posmrtná stuhlosť (rigor mortis).

- 2) Právne vymedzenie pojmu smrť** - smrť je objektívnou právnou skutočnosťou, teda právnou udalosťou, ktorá nastáva nezávisle od ľudskej vôle. Právny poriadok SR ju spomína a spája s ňou právne následky na mnohých miestach. Základným ustanovením je občianskoprávna úprava v § 7 odsek 2 (Občianskeho zákonníka), ktoré spája so smrťou zánik spôsobilosti mať práva a povinnosti. Občiansky zákonník ďalej ustanovuje, že ak smrť nemožno preukázať predpísaným spôsobom, súd fyzickú osobu vyhlási za mŕtvu, ak zistí jej smrť inak. Za mŕtvu súd vyhlási aj nezvestnú fyzickú osobu, ak so zreteľom na všetky okolnosti možno usúdiť, že už nežije. Právna definícia smrti je obsiahnutá v § 43 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“). Podľa tohto ustanovenia **sa osoba považuje za mŕtvu, ak došlo k trvalému zastaveniu srdcovej činnosti a dýchania a aj vtedy, ak dôjde k smrti mozgu, t. j. k nezvratnému vyhasnutiu všetkých funkcií celého mozgu.**
- 4) Počiatková starostlivosť** o mŕtveho je krátkodobé opatrenie vykonané na mieste úmrtia a príprava na prepravu.
- 5) Zaobchádzanie s ľudskými pozostatkami** je manipulácia, preprava, prenos, úprava od momentu smrti po pochovanie.
- 6) Transportná rakva** je rakva určená na prepravu a prenos ľudských pozostatkov alebo ľudských ostatkov.
- 7) Transportný vak** je nepriepustný obal, ktorý slúži na prepravu a prenos ľudských pozostatkov alebo ľudských ostatkov, ak použitie transportnej rakvy nie je možné.
- 8) Preprava** je vnútroštátna alebo medzinárodná preprava ľudských pozostatkov a ľudských ostatkov po zemi, na mori, vodnými cestami alebo vzduchom, okrem spopolnených ľudských pozostatkov, ktorá je potrebná medzi úmrtím a pochovaním.

Článok IV.

Preukázanie smrti predpísaným spôsobom

Postup pri úmrtí je obsiahnutý v piatej časti zákona o zdravotnej starostlivosti, a aj v zákone č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pohrebníctve“), ktorý ustanovuje povinnosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti pri úmrtí osoby.

1) Povinnosť oznámiť úmrtie

Pri tejto povinnosti sa rozlišuje, či k úmrtiu došlo v zdravotníckom zariadení alebo mimo zdravotníckeho zariadenia, prípadne, či došlo k nájdeniu mŕtveho tela. Každý, kto sa dozvedel o úmrtí osoby mimo zdravotníckeho zariadenia alebo našiel mŕtve telo, musí túto skutočnosť bezodkladne oznámiť najbližšiemu poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti (ďalej len „poskytovateľ“). Túto povinnosť nemá, ak úmrtie osoby mimo zdravotníckeho zariadenia, resp. nájdenie mŕtveho tela oznámil útvaru Policajného zboru alebo ošetrojúcemu lekárovi. Poskytovateľ je povinný bez zbytočného odkladu oznámiť úmrtie, ktoré mu bolo takto oznámené osobám blízkym zomrelej osobe.

2) Vymedzenie pojmu blízke osoby

Je obsiahnuté v Občianskom zákonníku, ktorý ustanovuje, že blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel. Iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu. Ak osoby blízke zomrelej osobe nie sú známe, poskytovateľ je povinný oznámiť úmrtie osoby obci, príslušnej podľa miesta trvalého pobytu alebo prechodného pobytu zomrelého. Ak miesto trvalého pobytu alebo prechodného pobytu zomrelého nie je známe, má túto oznamovaciu povinnosť voči obci, v ktorej má miesto prevádzkovania zariadenie, ktorému sa úmrtie oznámilo. Úmrtie osoby v zdravotníckom zariadení, ktorá sa liečila v súvislosti s úrazom, poškodením zdravia zavineným inou osobou alebo otravou, je poskytovateľ povinný oznámiť aj príslušnému útvaru Policajného zboru.

3) Prehliadka mŕtveho tela

Prehliadku mŕtveho tela vykonáva lekár. Pri prehliadke mŕtveho tela ohliadajúci lekár zisťuje smrť, jej čas a príčinu. Lekárovi, ktorý prehliada mŕtve telo, je každý povinný poskytnúť informácie o okolnostiach, za ktorých došlo k úmrtiu. Po vykonaní prehliadky mŕtveho tela lekár vyplní list o prehliadke mŕtveho a štatistickom hlásení o úmrtí. Výsledkom obhliadky zosnulého je rozhodnutie o nariadení pitvy alebo o uvoľnení tela na pochovanie. Ak nemožno vykonať prehliadku kvalitne, prípadne vzhľadom na okolnosti vôbec nie je možné prehliadnúť telo zosnulého, je vždy potrebné nariadiť pitvu.

4) Určovanie smrti

Lekár zisťuje smrť v súlade s poznatkami vedy. Osoba sa považuje za mŕtvu, ak došlo k trvalému zastaveniu srdcovej činnosti a dýchania a aj vtedy, ak dôjde k smrti mozgu, t. j. k nezvratnému vyhasnutiu všetkých funkcií celého mozgu. Ak sa dýchacie a obehové funkcie osoby udržiavajú pomocou prístrojov, smrť mozgu musí jednomyselne potvrdiť konzílium.

5) Oznamovacie povinnosti lekára, ktorý vykonal prehliadku mŕtveho tela

Lekár, ktorý vykonal prehliadku mŕtveho tela je povinný bez zbytočného odkladu, pri podozrení, že úmrtie bolo spôsobené trestným činom alebo samovraždou, alebo ak ide o úmrtie cudzieho štátneho príslušníka, úmrtie oznámiť príslušnému útvaru Policajného zboru. Prehliadajúci lekár je povinný oznámiť bez zbytočného odkladu úmrtie príslušnému matričnému úradu. Túto povinnosť mu ustanovuje jednak zákon o zdravotnej starostlivosti v § 42 ods. 3, a aj ustanovenie § 15 zákona č. 154/1994 o matrikách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o matrikách“). Zákon o matrikách navyše ustanovuje, že prehliadajúci lekár tak musí urobiť najneskôr do troch pracovných dní po prehliadke mŕtveho.

6) Povinnosti poskytovateľa sociálnej služby po úmrtí PSS

Zákon o pohrebníctve ustanovuje povinnosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti a poskytovateľa sociálnej služby v zariadení sociálnych služieb s celoročným pobytom v súvislosti s úmrtím PSS.

Poskytovateľ je podľa tohto zákona povinný:

- a) ponechať mŕtve telo po dobu dvoch hodín od úmrtia na lôžku,
- b) oznámiť bezodkladne úmrtie osoby blízkej osobe mŕtveho; ak takých osôb niet, úmrtie sa oznamuje obci príslušnej podľa miesta trvalého pobytu; ak nemožno zistiť miesto trvalého pobytu mŕtveho, úmrtie sa oznamuje obci, v ktorej došlo k úmrtiu,
- c) viesť záznam o oznámení úmrtia blízkej osobe alebo obci,
- d) vydať bezodkladne ľudské pozostatky obstarávateľovi pohrebu alebo ním poverenej pohrebnej službe,
- e) viesť záznam o odovzdaní ľudských pozostatkov (príloha č. 2),
- f) zabezpečiť, aby sa v zdravotníckom zariadení a zariadení sociálnych služieb a v ich areáloch neponúkali, nepropagovali a neposkytovali informácie o pohrebných službách.

7) Zaobchádzanie s ľudskými pozostatkami

Ľudskými pozostatkami sa rozumie mŕtve ľudské telo. S ľudskými pozostatkami sa musí zaobchádzať dôstojne a tak, aby nedošlo k ohrozeniu verejného zdravia alebo verejného poriadku. Ľudské pozostatky musia byť pochované na pohrebisku alebo spopolnené.

Článok V.

Postup pri úmrtí PSS v Zariadení sociálnych služieb a starostlivosť o mŕtve telo

- a) sestra v službe skontroluje vitálne funkcie (dýchanie, pulz, reakciu zreníc na svetlo),
- b) v dvojlôžkovej izbe postel' zosnulého oddelí paravánom/zástenou, vyzve spolubývajúcich PSS, aby opustili izbu – pre zachovanie dôstojnosti,
- c) oznámi úmrtie lekárovi - ak úmrtie nastane v čase od 7,00 hod. do 16,00 hod. praktickému lekárovi, v čase od 16,00 hod. do 7,00 hod. úmrtie oznámi lekárovi LSPP,
- d) pripraví pomôcky a dokumentáciu k obhliadke (zdravotnú dokumentáciu, ošetrovateľskú dokumentáciu, kartičku na označenie mŕtveho, občiansky preukaz a kartu poistenca zosnulého),
- e) po prehliadke zosnulého lekárom, ktorý skonštatuje smrť, sestra v službe oznámi úmrtie PSS rodinnému príslušníkovi/opatrovníkovi, blízkej osobe alebo osobe, ktorú má PSS uvedenú v ošetrovateľskej dokumentácii, v čestnom vyhlásení a následne vypíše záznam o oznámení úmrtia (príloha č. 1),
- f) sestra v službe oznámi úmrtie vedúcej zdravotného úseku a asistentke sociálneho pracovníka,
- g) sestra v službe pripraví potrebné pomôcky k starostlivosti o mŕtve telo,
- h) sestra v službe v spolupráci s opatrovateľom/kou vykoná starostlivosť o mŕtve telo v potrebnom rozsahu podľa vypracovaného procesného štandardu výkonu Starostlivosť o mŕtve telo ST - 8 (príloha č. 4),
- i) sestra v službe umožní návštevu príbuzným a kňazovi,
- j) sestra v službe odhlási PSS zo stravy,
- k) sestra v službe zabezpečí po dvoch hodinách od úmrtia odvoz tela pohrebnou službou, ktorú má PSS určenú v čestnom vyhlásení, v ošetrovateľskej dokumentácii,
- l) pri odovzdávaní ľudských pozostatkov pohrebnej službe sestra v službe vypíše záznam o odovzdaní ľudských pozostatkov (príloha č. 2),

- m) v prípade nariadenia pitvy lekárom, lekár kontaktuje pohrebnú službu na prepravu ľudských pozostatkov,
- n) sestra v službe zabezpečí odovzdanie osobných vecí príbuzným na protipodpis.

Ak je podozrenie alebo presvedčenie, že ide o úmrtie PSS v súvislosti s úrazom, otravou, pri násilnom úmrtí vrátane samovraždy, alebo ak príčina úmrtia nie je známa, sestra v službe postupuje pri úmrtí PSS nasledovným spôsobom:

- a) sestra v službe skontroluje vitálne funkcie (dýchanie, pulz, reakciu zreníc na svetlo),
- b) sestra v službe danú skutočnosť ohlási na tiesňovej linke č. 112 – Integrovaný záchranný systém. Dispečing následne vyšle na uvedenú adresu službukonajúceho lekára, ktorý vykoná prehliadku mŕtveho tela a stanoví čas a príčinu úmrtia,
- c) sestra v službe oznámi túto skutočnosť vedúcej zdravotného úseku,
- d) ak je podozrenie alebo presvedčenie, že ide o úmrtie PSS v súvislosti s úrazom, otravou, pri násilnom úmrtí vrátane samovraždy alebo ak príčina úmrtia nie je známa, sestra v službe do príchodu lekára s telom nemanipuluje,
- e) sestra v službe je povinná poskytnúť lekárovi, ktorý prehliada mŕtve telo informácie o okolnostiach, za ktorých k úmrtiu došlo ak sú takéto okolnosti známe. Pokiaľ prehliadajúci lekár nadobudne podozrenie alebo presvedčenie, že bolo úmrtie spôsobené úrazom, násilným úmrtím alebo samovraždou, je povinný tieto skutočnosti bez meškania oznámiť príslušnému útvaru Policajného zboru Slovenskej republiky. V takom prípade lekár prehliadku preruší a ďalší postup koordinuje s policajnými orgánmi, ktoré sa dostavia na miesto,
- f) povinnosťou sestry v službe je zabezpečiť obytnú miestnosť PSS zamknutím až do príchodu lekára a príslušníkov útvaru Policajného zboru, v prípade, ak sa mŕtve telo PSS nachádza v nej,
- g) povinnosťou sestry v službe je zabezpečiť aby počas prehliadky tela nedochádzalo k znižovaniu ľudskej dôstojnosti PSS (t. j. zabezpečiť okolie miesta zástenami - paravánmi, plachtami, prípadne ak okolnosti dovoľia prikryť telo plachtou a pod.),

- h) prehliadajúci lekár po vykonaní prehliadky, vyplní tlačivo „List o prehliadke mŕtveho a štatistické hlásenie o úmrtí“, na druhej strane ktorého uvedie svoje závery o príčine smrti a rozhodne o ďalšom spôsobe naloženia s telom,
- i) sestra v službe zabezpečí odvoz tela pohrebnou službou,
- j) pri odovzdávaní ľudských pozostatkov pohrebnou službou sestra v službe vyplíše záznam o odovzdaní ľudských pozostatkov (príloha č. 2).

S rodinným príslušníkom/opatrovníkom, alebo blízkou osobu, ktorú mal/a PSS uvedenú v ošetrovateľskej dokumentácii a v sociálnej dokumentácii sa skontaktujú zamestnanci zodpovední za proces ukončenia pobytu a vysporiadania potrebných náležitostí. Zodpovední zamestnanec:

- a) sa telefonicky alebo iným spôsobom skontaktuje s pozostalými
- b) začne proces administratívneho ukončenia pobytu – poskytovania sociálnej služby (oznámenie pozostalosti na okresný súd príslušný podľa miesta trvalého pobytu) a fyzického ukončenia pobytu – uvedenie obytnej miestnosti do pôvodného stavu. Za uvedenie priestorov do pôvodného stavu zodpovedajú pozostalí
- c) v oznámení o pozostalosti sa oznamuje príslušnému okresnému súdu finančný preplatok z poskytovania sociálnej služby, ktorý je predmetom dedičského konania. V prípade vzniku nedoplatku, sa okresnému súdu oznamuje výška nedoplatku. Zariadenie sociálnych služieb si v tomto prípade uplatňuje právo na uhradenie nedoplatku z výsledku dedičského konania, ak sa nedoplatok nedoplatil v procese administratívneho ukončovania pobytu, alebo ak PSS nemal/a uvedenú kontaktnú osobu
- d) zabezpečí zapečatenie izby so svojim podpisom alebo podpisom sestry v službe. Miestnosť sa zapečatuje v pôvodnom stave so spísaním vecí nájdených v miestnosti po zosnulom/ej PSS. Všetky nájdené veci/predmety sú zapísané a v prípade, ak si ich neprevezmú rodinní príslušníci po vzájomnej dohode, oznamujú sa príslušnému okresnému súdu v oznámení o pozostalosti.

Zariadenie sociálnych služieb nezodpovedá za finančné prostriedky ani ich výšku, ktorú mal/a PSS uloženú vo svojej obytnej miestnosti. V prípade väčšej hotovosti, je táto hotovosť uložená v trezore zariadenia a predmetom dedičského konania alebo po dohode pozostalých prevzatá osobne a vyčiarknutá v oznámení o pozostalosti.

Článok VI. Záverečné ustanovenia

- 1) Vedúci zamestnanci sú povinní zabezpečiť oboznámenie podriadených zamestnancov s touto smernicou najneskôr do 10-tich dní odo dňa nadobudnutia jej účinnosti. U zamestnancov Zariadenia sociálnych služieb, ktorí nastupujú do zamestnania najneskôr v deň nástupu do zamestnania.
- 2) Táto smernica je k dispozícii zamestnancom u vedúcich úsekov a na úseku riaditeľ'a.
- 3) Táto smernica ruší Smernicu o postupe pri úmrtí prijímateľa sociálnej služby a starostlivosti o mŕtve telo zo dňa 26.01.2016.
- 4) Smernica nadobúda účinnosť dňom 02.01.2018.**

V Nových Zámkoch, dňa 02.01.2018

.....
Ing. Peter Mészáros
riaditeľ
„VEK NÁDEJE“, Zariadenie sociálnych služieb
Nové Zámky

Prílohy:

1. Záznam o oznámení úmrtia
2. Záznam o odovzdaní ľudských pozostatkov
3. Požiadavky na vyčlenenú miestnosť na dočasné uloženie mŕtvych
4. Oboznámenie zamestnancov

ZÁZNAM O OZNÁMENÍ ÚMRTIA

Názov a adresa poskytovateľa sociálnych služieb:

Meno, priezvisko, dátum narodenia, dátum a čas úmrtia osoby:

Úmrtie osoby bolo oznámené

Meno a priezvisko blízkej osoby (opatrovníka):

Poskytovateľovi sociálnych služieb, ak bola osoba umiestnená v takomto zariadení:

Obci, ak niet blízkych osôb: Dátum a hodina oznámenia úmrtia:

Oznámenie bolo vykonané: (telefonicky, elektronickou poštou, SMS, písomne, ústne) *

Podpis osoby,
ktorej sa úmrtie oznámilo ústne:

Podpis osoby,
ktorá oznámenie vykonala:

---

* Nehodiace sa prečiarknuť.

ZÁZNAM O ODOVZDANÍ ĽUDSKÝCH POZOSTATKOV

Úmrtie osoby

Meno, priezvisko, dátum narodenia, dátum, čas a miesto úmrtia:

Názov a adresa poskytovateľa sociálnych služieb, ktorý mŕtveho odovzdáva:

Meno a priezvisko osoby zodpovednej za odovzdanie:

Dátum a čas odovzdania:

Odtlačok pečiatky a podpis:

Názov pohrebnej služby, ktorá mŕtveho prevzala:

Meno a priezvisko osoby, ktorá mŕtveho prevzala:

Podpis blízkej osoby (opatrovníka alebo zástupcu obce):

Evidenčné číslo vozidla, ktorým sa prevoz uskutočnil:

Miesto, kde bude mŕtvy uložený pred pohrebom:

Dátum a čas prevzatia:

Odtlačok pečiatky a podpis:

POŽIADAVKY NA VYČLENENÚ MIESTNOSŤ NA DOČASNÉ ULOŽENIE MŔTVYCH

1. Vyčlenená miestnosť na dočasné uloženie mŕtvych musí byť umiestnená tak, aby bol pre pracovníkov pohrebnej služby zabezpečený prístup a aby sa prenos ľudských pozostatkov mohol uskutočňovať dôstojne.
2. Vyčlenená miestnosť na dočasné uloženie mŕtvych musí byť dostatočne vetraná, mať prívod studenej vody a umývateľný povrch podláh a stien do výšky 180 cm.
3. Maximálna teplota vzduchu vo vyčlenenej miestnosti na dočasné uloženie mŕtvych nesmie prekročiť 15 °C.

